

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

มะยงชิดเป็นมะปรางชนิดหนึ่งที่มีรสหวานอมเปรี้ยว จัดเป็น ไม้ผลเมืองร้อนที่สามารถปลูกได้ในดินทุกชนิด ทนแล้งได้ดี มีความทนทานต่อโรคและแมลงสูง พื้นที่ที่มีการปลูกมากคือภาคกลางและภาคเหนือเช่น จังหวัดกำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก อุตรดิตถ์ สุโขทัย มะยงชิดเป็นผลไม้ที่ขึ้นชื่อว่าคนซื้อไม่ได้รับประทาน คนรับประทานไม่ได้ซื้อ เนื่องจากมีการผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการทั้งในและต่างประเทศ ทำให้มีราคาสูงมากจึงมักซื้อไปเป็นของฝากมากกว่าซื้อมารับประทานเอง ซึ่งถึงแม้ในช่วงที่เกษตรกรประสบปัญหาาราคาพืชผลตกต่ำ แต่ในขณะเดียวกันมะยงชิดยังมีระดับราคาที่ค่อนข้างคงที่ จึงนับเป็นผลไม้ไทยอีกชนิดที่มีมูลค่าน่าสนใจอีกชนิดหนึ่ง

ความน่าสนใจของมะยงชิดมีหลากหลายด้าน อาทิ ด้านการตลาด จากข้อมูลในวารสารเทคโนโลยีชาวบ้าน (มนตรี, 2551) กล่าวว่าตลาดทั้งในและต่างประเทศยังมีความต้องการมะยงชิดอยู่อย่างมากและต่อเนื่องซึ่งการผลิตในตอนนี้ยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ ดังเกิดได้จากในแต่ละปีพ่อค้าคนกลางต้องจองคิวซื้อผลผลิตล่วงหน้า 3-4 เดือนหรือข้ามปี ประกอบกับยังไม่มีเทคโนโลยีที่ทำให้มะยงชิดออกผลผลิตนอกฤดูได้ เกษตรกรที่ผลิตอยู่ในปัจจุบันจึงยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดในประเทศและตลาดส่งออกได้เพียงพอทั้งปริมาณการผลิต และมาตรฐานคุณภาพสินค้าที่ตลาดต้องการ โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศเช่นประเทศอังกฤษ เยอรมัน ญี่ปุ่น มาเลเซีย และประเทศจีนสามารถส่งออกได้เพียงปีละ 1 ดันเท่านั้น เนื่องจากสวนส่วนใหญ่ไม่ผ่านมาตรฐานการผลิต ส่วนตลาดในประเทศส่วนใหญ่มีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อถึงสวนเพื่อนำไปจำหน่ายยังตลาดต่างๆ ในประเทศ ทางด้านราคามะยงชิดที่ได้มาตรฐานมีคุณภาพโดยพิจารณาจากขนาด รูปร่าง และลักษณะของผิวที่สวย เรียบ ไม่มีกลากจะขายได้ กิโลกรัมละ 150-300 บาท ส่วนมะยงชิดที่ไม่มีคุณภาพขายได้ กิโลกรัมละ 20-25 บาท แต่ก็ยังถือว่าสูงกว่าผลไม้บางชนิด (บุญชอบ, 2553) ทางด้านการผลิต มะยงชิดใช้เงินลงทุนต่ำกว่าเมื่อเทียบกับไม้ผลชนิดอื่นถึงแม้จะไม่ให้ผลผลิตในช่วง 2 ปีแรกของการปลูกแต่ถ้ามีการดูแลเป็นอย่างดีก็จะสามารถให้ผลได้นานถึง 25-28 ปี (นุชา, 2547) การติดดอกออกผลของมะยงชิดขึ้นอยู่กับความหนาวเย็นของสภาพอากาศที่ต้องการความเย็นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ของภาคเหนือที่เป็น

พื้นที่แรกของประเทศไทยที่ได้รับลมนหนาวก่อนภูมิภาคอื่นๆ ด้วยความได้เปรียบเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ จึงได้ทำการศึกษามะขงชิดที่ปลูกในจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งอยู่ในกลุ่มภาคเหนือที่มีความได้เปรียบด้านสภาพอากาศ แต่กลับพบว่าทางรัฐบาลโดยกรมส่งเสริมการเกษตรไม่มีการปรับปรุงข้อมูลทางด้านสถิติของมะปรางหรือมะขงชิดในปีที่ทำการสำรวจ ซึ่งปีที่เก็บข้อมูลครั้งสุดท้ายเป็นปี 2545 และทางสำนักงานส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ให้ข้อมูลว่ามะขงชิดเป็นพืชรองจึงไม่มีการเก็บข้อมูล (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2553) จากการสำรวจในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่พบว่าเกษตรกรที่ปลูกมะขงชิดในจังหวัดเชียงใหม่มีอยู่น้อยมาก และมีไม่กี่รายที่ปลูกมะขงชิดเพียงอย่างเดียว โดยมีพื้นที่ปลูกตั้งแต่ 8 – 30 ไร่ขึ้นไป ผู้ที่ปลูกส่วนใหญ่มีพื้นฐานทางการเงินที่แข็งแกร่ง อีกนัยหนึ่งคือไม่ได้ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลักใช้รายได้จากอาชีพหลักมาลงทุนอีกที ในส่วนที่เป็นกลุ่มเกษตรกรที่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลักจะปลูกมะขงชิดไว้เพียงไม่กี่ไร่เท่านั้น ซึ่งจากการสำรวจพบว่า การปลูกมะขงชิดในจังหวัดเชียงใหม่มักประสบปัญหาผลผลิตต่อไร่ น้อย ต้นกล้าที่นำมาปลูกมีอัตราการรอดต่ำ อัตราการเจริญเติบโตช้า และประสบปัญหาโรคและแมลงบ่อยครั้ง รวมถึงปัญหาการขาดตลาด ราคาขาย คุณภาพผลผลิต ซึ่งพบปัญหาเหล่านี้มากกว่าทางภาคกลางและภาคเหนือตอนล่าง ปัญหาเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นปัญหาทางด้านเทคนิคการผลิตและการจัดการมากกว่าทางการเงิน

อย่างไรก็ดีในการศึกษาเบื้องต้นนี้ทำให้แน่ใจได้ว่าจังหวัดเชียงใหม่สามารถปลูกมะขงชิดได้ แต่จะสามารถยกระดับทำเป็นอาชีพหลักหรือผลิตในเชิงพาณิชย์ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ได้หรือไม่ การศึกษาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการปลูกมะขงชิดเชิงพาณิชย์ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่จะส่งผลในการปรับปรุงและเรียนรู้ด้านเทคนิคการผลิตและการตลาดได้เป็นอย่างดีสำหรับเกษตรกรที่ทำการผลิตมะขงชิดรวมถึงเกษตรกรที่สนใจไม่ผลชนิดนี้ และเป็นข้อมูลที่จะช่วยแนะนำส่งเสริมการผลิตมะขงชิดในจังหวัดเชียงใหม่ต่อไปได้ในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะ การผลิต ปัจจัยที่มีผลและปัญหาทางการผลิตของเกษตรกรที่ปลูกมะขงชิด
2. วิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทนการปลูกมะขงชิดของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่
3. ทราบความเป็นไปได้ทางเทคนิคในการผลิตมะขงชิดในจังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกษตรกรและผู้สนใจในเขตภาคเหนือได้มีข้อมูลการตลาด การผลิตของมะขงชิดมากขึ้น สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อผลิตในเชิงพาณิชย์ที่ดีขึ้น
2. ผู้เกี่ยวข้องทราบถึงข้อมูลของมะขงชิดดีขึ้นและสามารถนำมาเป็นข้อมูลใช้ในการพัฒนาส่งเสริมการผลิตมะขงชิดต่อไปได้
3. หน่วยงานรัฐสามารถนำข้อมูลไปพัฒนาเพื่อส่งเสริมเกษตรกรต่อไปในอนาคต

1.4 ขอบเขตโครงการวิจัย

ขอบเขตการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการปลูกมะขงชิดเชิงพาณิชย์ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ จะทำการศึกษความเป็นไปได้ทางด้านเทคนิคการผลิตและการตลาด โดยเก็บข้อมูลจากเกษตรกรต้นแบบเปรียบเทียบกับตัวอย่างเกษตรกรในพื้นที่ เนื่องจากในการสำรวจเบื้องต้นพบว่ามีเกษตรกรที่ปลูกเพื่อทำในเชิงพาณิชย์พบเพียง 6 รายเท่านั้น นอกนั้นปลูกในปริมาณน้อยไม่ถึง 1 ไร่หรือปลูกแบบไม่มีวัตถุประสงค์เชิงพาณิชย์อย่างจริงจัง จึงใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) เลือกเกษตรกรที่ปลูกมะขงชิดในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 6 ราย ได้แก่ อำเภอฮอด 1 แห่ง เชียงดาว 2 แห่ง แม่แตง 2 แห่ง และอำเภอสันป่าตอง 1 แห่ง เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปและทำการศึกษาดำเนินทุนผลตอบแทนของเกษตรกรผู้ปลูกมะขงชิดในจังหวัดเชียงใหม่โดยเลือก 1 รายจากเกษตรกร 6 รายที่ทำการศึกษา เพราะเกษตรกรรายอื่นๆ ไม่มีการจดบันทึกต้นทุนในการปลูกมะขงชิดหรือบางรายมีต้นทุนการปลูกมะขงชิดรวมกับพืชชนิดอื่นทำให้ยากต่อการแยกแยะต้นทุนในการปลูกมะขงชิด

1.5 วิธีการศึกษา

1. ข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่การผลิต ปริมาณการผลิต การตลาดและการส่งออกมะขงชิด โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในรูปของหนังสือ วารสาร บทความ เอกสารประกอบการประชุมต่างๆ

1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรด้วยแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคการผลิต การตลาดและการเงินของเกษตรกร เช่น ผลผลิตมะขงชิด ที่ดิน ประสบการณ์ในการปลูก เทคนิคการปลูก การดูแล และกระบวนการผลิต

2. ตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง ในการศึกษครั้งนี้แบ่งเป็น 3 กลุ่มด้วยกันโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ดังนี้

2.1 ตัวอย่างเกษตรกรที่ปลูกมะขงชิดในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเก็บข้อมูลด้านเทคนิคการผลิตและการตลาด โดยเลือกเกษตรกรที่ปลูกมะขงชิดในจังหวัดเชียงใหม่ รวม 6 ราย ได้แก่ อำเภอฮอด 1 แห่ง เชียงดาว 2 แห่ง แม่แตง 2 แห่ง และอำเภอสันป่าตอง 1 แห่ง

2.2 เกษตรกร 2 รายที่จะนำมาเป็นต้นแบบในการวิเคราะห์เทียบเคียง (benchmarking) กับเกษตรกรที่ปลูกมะขงชิดในจังหวัดเชียงใหม่ โดยพิจารณาจากความสำเร็จแบ่งเป็น 2 ระดับในการผลิตมะขงชิดได้แก่

- ระดับประเทศเลือกสวนคุณบุญชอบ เอมอ้อมเกษตรกรดีเด่นจังหวัดสุโขทัย ปี 2540
- ระดับจังหวัดเลือกสวนสุภูฟ้า ที่อำเภอเชียงดาว ซึ่งมีการปลูกมะขงชิดมายาวนานกว่า 11 ปี

2.3 เกษตรกรที่ปลูกมะขงชิดในจังหวัดเชียงใหม่ 1 ราย โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจในช่วงเริ่มต้น และมีการบันทึกหรือสามารถประมาณต้นทุนและรายรับได้ ซึ่งได้แก่ สวนในอำเภอฮอด ที่มีการปลูกมาประมาณ 6 ปี เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้านการเงิน

1.6 นิยามศัพท์

การผลิตเชิงพาณิชย์ หมายถึง การผลิตเป็นอาชีพหลัก มีวัตถุประสงค์เพื่อการจำหน่ายโดยเฉพาะ

มะขงชิด หมายถึง มะปรางสายพันธุ์ *Bouae burmanica* ที่มีรสชาติหวานอมเปรี้ยวเล็กน้อย การบริหารจัดการธุรกิจ หมายถึง ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ หรือมีความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ที่ครอบคลุมเรื่องการทำสวนมะขงชิดและการจัดการสวนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ค่าแรงงาน ได้แก่ ค่าแรงงานของคน สัตว์และเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตพืช ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายส่วนตามขั้นตอนของกิจกรรมการผลิต

ค่าวัสดุ ได้แก่ ค่าพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่ายาปราบศัตรูพืช และค่าอุปกรณ์การเกษตรต่าง ๆ ที่มีมูลค่าต่ำและให้ถือว่าอุปกรณ์เหล่านั้นหมดสภาพ หรือมีอายุการใช้งานปีเดียว

ค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร ค่าดอกเบี้ย หรือค่าเสียโอกาสของเงินลงทุน เป็นต้น